

การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

The Learning Management According to the Four Iddhipāda
Dhamma on the Subject ‘Buddhism’ in the Learning Area of
Social Studies, Religion and Culture of Phrapariyattidhamma
Schools (General Education), Kalasin Province

พระทินกร ฐิตบุญโญ และปานจิตร สุขุมาลัย

Phra Thinnakorn Thitapoonyo and Panjitr Sukumal

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: tinnakornhanthongchai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยอายุและระดับชั้นการเรียนรู้ต่างกัน 3) เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 289 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย กลุ่มเป้าหมายผู้บริหารและครูผู้สอนจากโรงเรียน 9 แห่ง 18 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ t-test และ F-test (One-way ANOVA)

---

*ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: March 7, 2022; Revised: December 26, 2022; Accepted: December 29, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{x} = 4.31$) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ($\bar{x} = 4.29$) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ($\bar{x} = 4.00$) และด้านจิตตะ (ความคิด) ($\bar{x} = 3.57$)

2. ผลการศึกษากิจการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน โดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 1) ฉันทะ ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเกิดความอยากรู้ อยากเรียน 2) วิริยะ ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายกระตุ้นผู้เรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่การเรียน 3) จิตตะ ควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหา 4) วิมังสา ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนใช้ทักษะทางปัญญา คิดไตร่ตรองเหตุและผล ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้และในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; วิชาพระพุทธศาสนา; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the conditions of Buddhist learning management 2) to study the results of Buddhist learning management of students with GPA. Age and grade level difference 3) To offer guidelines for managing buddhist learning according to the Four Iddhipāda. This research used a mixed research model. the population of which included 289 high school students. A sample of 165 persons used in the research, using simple random sampling, Target groups: administrators and teachers from 9 schools, 18 people, using purposive sampling, the sample size is determined according to Krejcie & Morgan's ready-made table, the tool used to collect data is a structured interview and a five-level estimation scale questionnaire. statistics used to analyze the data including frequency, percentage, mean and standard deviation, comparing learning management results using t-test and F-test (One-way ANOVA).

The research results were as follows:

1. The conditions of learning in Buddhist subjects according to the Four Iddhipāda, as a whole have a very high average ($\bar{x} = 4.04$), and when considered on a per-side basis,

there is a very high average in all aspects. Sort the highest average to the lowest average. These include the Chanda (aspiration) ($\bar{x} = 4.31$), the Viriya (energy) ($\bar{x} = 4.29$), the *Vīmaṃsā* (investigation) ($\bar{x} = 4.00$), and the Citta (thoughtfulness) ($\bar{x} = 3.57$), respectively.

2. The results of the study of learning management in the Buddhist course according to the Four Iddhipāda of students with different average grades, ages and grade levels. Overall and each aspect had no different opinions.

3. The suggestions for learning management according to the Four Iddhipāda principles are that (1) Chanda: there should focus on learning management that makes students aware and interested in learning (2) Viriya: there should focus on managing a variety of learning, Encourage learners to take responsibility for their studies. (3) Citta: there should focus on teaching learners to think critically and to able to use intelligence to solve problems. (4) *Vīmaṃsā*: there should focus on teaching students to use their intelligence to reflect on cause and effect and be able to apply the Four Iddhipāda Dhammas in the study and daily life.

Keywords: Learning management; The subject Buddhism; The Four Iddhipāda Dhamma

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณร เป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องถ่องแท้ ปลูกฝังความศรัทธา มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมและพระวินัยไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต เกิดปัญญา สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยเผยแผ่ ปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและส่งเสริมสันติสุขแก่สังคมไทยและสังคมโลกสืบไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กองพุทธศาสนศึกษา, 2557, หน้า 3)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในฐานะเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา สำหรับพระภิกษุ สามเณร จำเป็นจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือหลักอิทธิบาท 4 โดยกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ต้องเสียเวลา นำรูปแบบหรือตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทย เพราะคนต่างวัฒนธรรมต่างพื้นที่ย่อมมีวิธีการเรียนรู้เฉพาะตน จึงมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัม

พุทธเจ้าทรงค้นพบและสั่งสอนชาวพุทธให้เป็นคนดี จึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของคนไทย ถือเป็น “Innovation” นวัตกรรมสุดยอดยุคไทยแลนด์ 4.0 เพราะได้มีการทดลองใช้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ที่มีส่วนในการจัดการเรียนรู้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้พบปัญหาของผู้เรียน เช่น การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การไม่นำอุปกรณ์มาเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย และชอบพูดคุยกันในเวลาที่ครูสอน การไม่ติดตามงาน และเป็นเด็กสมาธิสั้น ทำให้การเรียนการสอนในด้านต่างๆ มีความเข้าใจล่าช้าลง ไม่ใส่ใจการศึกษา มีความพยายามน้อยลง จิตใจไม่ฝักใฝ่ต่อการศึกษา และขาดความตระหนักต่อผลการศึกษาของตนเอง โดยเฉพาะในรายวิชาพระพุทธศาสนา จึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นการเรียนต่างกัน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานวิจัยระหว่างวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research) ด้วยการผสมของระดับข้อมูลเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรของประชากรกลุ่มตัวอย่างและกรอบแนวคิดในการวิจัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และหาค่าด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสถานศึกษา 9 แห่ง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 289 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 9 คน (เลือกทั้งหมด) และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 18 คน (สถานศึกษาแห่งละ 2 คน) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 165 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (บุญชม

ศรีสะเกษ, 2546)

เครื่องมือที่ใช้การในวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน ที่ออกแบบเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยติดต่อขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งไปยังประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ผู้วิจัยขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งไปยังสถานศึกษา 3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างรูปละ 1 ชุด จำนวน 165 ชุด 4) เมื่อผู้วิจัยได้แบบสอบถามมาจำนวน 165 ชุด ถือว่าเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป 5) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จัดทำข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดมาบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป 6) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 18 คน โดยเลือกจากผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 9 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการเปรียบเทียบ โดยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่า t-test และ F-test (One-way ANOVA) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least-Significant different)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติพื้นฐาน ความถี่ (Frequency) สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติหาค่าคุณภาพเครื่องมือ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) โดยใช้วิธี Corrected Item-total correlation การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) สถิติทดสอบสมมติฐาน ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูล t-test ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าตัวแปรที่ศึกษาของประชากร และค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูล F-test (One-way ANOVA) ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ประเด็นที่ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ครูผู้สอนควรสร้างคุณค่าในตัวเองจากความภาคภูมิใจในความเป็นครู พอใจในการประกอบอาชีพครู ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่และสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน สอนอย่างมีความสุข สนุกกับการทำหน้าที่ความเป็นครู จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรักการเรียนและเกิดความเข้าใจในเนื้อหา สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อให้เด็กมีความสนใจตั้งใจเรียนในวิชาที่สอน ประเด็นที่ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษานี้อาสาที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ประเด็นที่ 3) ด้านจิตตะ (ความคิด) จัดการเรียนรู้อย่างกระตุ้นให้นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และใช้สติในการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในรายวิชาที่สอน เอาใจใส่ในการพัฒนานักเรียน มุ่งมั่นและตั้งใจในการสอนและการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ ประเด็นที่ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) จัดการเรียนรู้อย่างกระตุ้นให้นักเรียนคิดพิจารณาตรวจหาเหตุผลเรื่องที่เรียนรู้ พร้อมกับคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความมีเหตุผล คือ ไตร่ตรองวิธีการถ่ายทอดความรู้ว่าเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด และหาวิธีแก้พัฒนาใหม่ๆ สร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของนักเรียน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยส่วนมาก มีเกรดเฉลี่ย 3.00-4.00 จำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.46 เกรดเฉลี่ย 2.00-2.99 จำนวน 72 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.64 และเกรดเฉลี่ย 1.50-1.99 จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.90 จำแนกตามอายุ ส่วนมากมีอายุ 16 ปี จำนวน 60 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.39 อายุ 17 ปี จำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.71 อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 51 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.90 จำแนกตามระดับชั้นส่วนมากเป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 64 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.78 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 52 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.52 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.70 ตามลำดับตาม

3. ผลการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุดคือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.34) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 0.22) ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

5. ข้อเสนอแนะจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า ครูต้องหาวิธีการที่จะทำให้ให้นักเรียนมีความพอใจที่อยากเรียนเมื่อนักเรียนชอบนักเรียนอยากเรียนนักเรียนจะตั้งใจเรียน ควรจัดกิจกรรมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนเน้นหลักของความเป็นจริงขึ้นอยู่กับบริบทของการศึกษานั้นๆ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) พบว่า การจัดการเรียนการสอนควรเน้นที่การปฏิบัติฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนควรเน้นให้มีการลงมือปฏิบัติจริง ด้านจิตตะ (ความคิด) พบว่า ครูควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ มีหลักการคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ สอนให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะของการนำไปปรับแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) พบว่า ครูควรสร้างความตระหนักและสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ปัญหามากกว่า อย่างมีเหตุผล โดยให้นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา หรือหาคำตอบด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมร่วมกันกับนักเรียน และควรสอนให้นักเรียนก่อน

จะลงมือทำอะไรต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ควรสอนให้นักเรียนเกิดทักษะรู้จักค้นคว้าหาความรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เน้นให้นักเรียนใช้การไตร่ตรองในการพิจารณาถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็น ในประเด็นที่ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ว่า ครูควรสร้างคุณค่าในตัวเองจากความภาคภูมิใจในความเป็นครู พอใจในการประกอบอาชีพครู ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่และสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน สอนอย่างมีความสุข สนุกกับการทำหน้าที่ความเป็นครู จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรักการเรียนและเกิดความเข้าใจในเนื้อหา สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจเรียนในวิชาที่สอน ประเด็นที่ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษานำเนื้อหาสาระที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมประเด็นที่ 3) ด้านจิตตะ (ความคิด) จัดการเรียนรู้อะดัมให้แก่นักเรียน มีจิตใจตั้งมั่นในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และใช้สติในการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในรายวิชาที่สอน เอาใจใส่ในการพัฒนานักเรียน มุ่งมั่นและตั้งใจในการสอนและการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ ประเด็นที่ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) จัดการเรียนรู้อะดัมให้นักเรียนคิดพิจารณาตรวจสอบหาเหตุผลเรื่องที่เรียนรู้ พร้อมกับคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความมีเหตุผล คือ ไตร่ตรองวิธีการถ่ายทอดความรู้ว่าเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระภิกษุณะวชิรญาณโณ (วภักดีเพชร, 2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า การจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ พบว่า การจัดการเรียนรู้อะดัมครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และสื่อการสอนครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัย หลากหลายเข้าใจง่ายจูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมภาคปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนเกิด

ทักษะทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามเหตุและผล จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) คือ การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้าแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษานี้อาสาที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และสอนเนื้อหาให้ตรงกับสาระมาตรฐานและตัวชี้วัด จัดกิจกรรม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน โดยนึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ในการสอนให้มีความทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 และในด้านงานส่งเสริมงานอื่นๆ ของโรงเรียนก็ต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และนโยบายของโรงเรียน นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความตระหนักเรื่องความมีวินัยให้นักเรียนร่วมด้วย และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านฉันทะ (ความพอใจ) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) สาเหตุที่ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกข้ออาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนเฉพาะสำหรับพระภิกษุและสามเณรซึ่งเป็นโรงเรียนที่เน้นการปฏิบัติตามหลักธรรมอยู่แล้ว ครูผู้สอนจึงมีระดับการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง ตีสโรณ (ศรีสุข), (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อิทธิบาทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ได้มากมาย เช่น การปฏิบัติธรรม การทำงาน การจัดการเรียนการสอนหนังสือหรือในการดำเนินชีวิตหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการประกอบด้วย ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในการทำงาน ประสงค์จะทำยิ่งขึ้น วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ หมายถึง ความมีจิตใจสู้ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาหรืออุปสรรค วิมังสา หมายถึง การรู้จักใช้ปัญญาใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบด้านในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ ระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เหตุผลที่ผลการผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก

สามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะว่า การหล่อหลอมของสถาบันทางศาสนา (วัด) ที่มุ่งเน้นสอนผู้เรียนที่เป็นเพศบรรพชิตให้มีอัตลักษณ์เฉพาะตนด้านการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท 4 ในการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางด้านหลักสูตรนิกกรรมและปริยัติสามัญ ซึ่งในขณะที่ศึกษาเล่าเรียนในโรงพระปริยัติธรรมตามกลุ่มสาระต่างๆ ได้นำหลักอริยาบท 4 นี้มาใช้จนเกิดความคุ้นชินในการวิเคราะห์บทเรียน จึงทำให้ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยาบท 4 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ครูต้องหาวิธีการที่จะทำให้ให้นักเรียนมีความพอใจที่อยากเรียนเมื่อนักเรียนชอบนักเรียนอยากเรียนนักเรียนก็จะตั้งใจเรียนตั้งใจเรียน ควรจัดกิจกรรมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนเน้นหลักของความเป็นจริงขึ้นอยู่กับบริบทของการศึกษานั้นๆ เพื่อไม่นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนการสอนควรเน้นที่การปฏิบัติฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนควรเน้นให้มีการลงมือปฏิบัติจริง ด้านจิตตะ (ความคิด) ครูควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ มีหลักการคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ สอนให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะของการนำไปปรับแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ครูควรสร้างความตระหนักและสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล โดยให้นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา หรือหาคำตอบด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมร่วมกันกับนักเรียน และควรสอนให้นักเรียนก่อนจะลงมือทำอะไรต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ควรสอนให้นักเรียนเกิดทักษะรู้จักค้นคว้าหาความรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เน้นให้นักเรียนใช้การไตร่ตรองในการพิจารณาถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข), 2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยาบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อริยาบทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องคุณธรรมมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ ตามหลักอริยาบทธรรม 4 ส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ ขยันมั่นเพียรพยายามตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญา ในการเรียนการสอนของผู้ทำการการสอน ควรมีการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอริยาบทธรรม 4 เพื่อให้นักเรียนมีผลการเรียนตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรมแนวทางในการประยุกต์หลักอริยาบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส), 2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักอริยาบท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า แนวคิดอริยาบท 4 พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าอริยาบท 4 มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ หมายถึง

สร้างความพอใจในกุศล คือ ประสงค์จะทำยิ่งขึ้นวิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวาจา จิตตะ ความเพียรที่มุ่งมั่น ปรารถนาความเพียรไม่ทอดทิ้งภาระ วิมังสา หมายถึง ปัญญาภิรยาที่รู้ชัดความไม่หลง วิธีการประยุกต์อทิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครู จัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอทิบาท 4 ในรูปแบบต่างๆ เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรมทุกวันหน้าเสาธง แทรกเรื่องของบุคคลหรือนักเรียนผู้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่างๆ ก็เพราะใช้อทิบาท 4 นอกจากนี้ในการสอน ครู ก็แทรกคุณธรรมเรื่องอทิบาท 4 ในโอกาสต่างๆ เช่น ค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม วิทยากรเน้นการสอดแทรกคุณธรรมคืออทิบาท 4 เป็นหลักผลการประยุกต์ใช้หลักอทิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือเป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนรู้ให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจใส่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงานทำแล้วอยากให้ของได้หลายๆ ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสาการพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดีและประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอทิบาท 4 ที่มีต่อผู้บริหารและครู รวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรนำผลการวิจัยไปประกอบการกำหนดแนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แก่ไขจุดบกพร่องของกระบวนการที่จะนำผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของรายวิชาในทางพระพุทธศาสนารวมทั้งรายวิชาอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบให้เป็นนวัตกรรมใหม่ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพุทธศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอทิบาท 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

ผู้บริหารและครูผู้สอนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้เรียนคือครู ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความอยากหรือความต้องการที่จะเรียนลงมือปฏิบัติไปพร้อมกับการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ รู้จริง ปฏิบัติได้จากบทเรียนในเรื่องนั้นๆ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). *คู่มือการปฏิบัติงานการขออนุญาตจัดตั้งและขยายชั้นเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระภุชณะ วชิรญาณ (วรกิจ์เพชร). (2560). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดีวชิรวโส). (2560). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

